

2D | פרואקטיביות

הגדרה

נטייתו של אדם לפעול גם במצבי עמימות או כשהצלחה אינה מובטחת

פרואקטיביות היא נטייה לפעולה. אנשים פרואקטיביים נוטים לפעולה בכל מצב, גם כאשר אין הם בטוחים בהצלחתם, וגם כשתכלית הפעולה אינה ברורה להם לגמרי. כאשר יש צורך לפתור מצב מסוים, אנשים פרואקטיביים נוקטים עמדה פעילה, בשונה מעמדה סבילה והאשמת אחרים.

מדוע לקדם פרואקטיביות בקרב ילדים?

ילדים בעלי פרואקטיביות גבוהה יינטו להיות פחות משותקים אל מול אתגרים, ברירת המחדל שלהם תהיה פעולה אקטיבית ולא המתנה פסיבית, נטייתם לפעולה תרחיב את רפרטואר היכולות שלהם, כמו גם את יכולתם להתמודד עם קשיים וכישלונות וללמוד מהם.

עדויות לקיומה של פרואקטיביות

- חיפוש ובקשת עזרה
- נטילת יוזמה
- שאילת שאלות
- נכונות להסתכן באי הצלחה

מירקודים

1. ניצול משאבים מקדמים: המידה שבה הילד מנצל את מה שסביבתו יכולה להציע לו שיעורי עזר, מנחה הנוער, חברים.
2. יחס לפעילויות רשות: המידה שבה הילד משתתף בסדנאות, סיורים, פעולות התנדבות וכו'.
3. אקטיביות מול אתגרים: האופן בו הילד מגיב לאתגר (משימה שיש בה קושי) – מסתער על המשימה או נתפס לשיתוק.

1.2 ד. ניצול משאבים מקדמיים

הגדרה

המידה שבה הילד מנצל את מה שסביבתו יכולה להציע לו: שיעורי עזר, מנחה הנוער, חברים, וכו'...

מקרה מדגים

ילדה אינה יודעת, או אינה נוהגת לבקש עזרה בתחומים האישיים/ חברתיים, כמו גם בתחום הלימודי.

הכלה

- ספרי לי מה הדברים שאת טובה בהם? במה את חזקה?
- ספרי לי בבקשה, מהם הדברים שבהם קשה לך יותר?
- איך את מרגישה עם הדברים בהם את טובה?
- איך את מרגישה עם הדברים שקשה לך בהם?
- מדוע?
- במי או במה את נעזרת, בכדי להיות טובה בדבר מסוים?
- במה או במי את נעזרת בכדי להתקדם בדברים שקשה לך בהם?
- מה את עושה בד"כ כשאת נתקלת בקשיים?

הובלה

הצעת לפעולה: לספר סיפור /משל על אודות ילד אחר, ולשאול בסוף הסיפור: "מה היית מציעה לו לעשות? האם מישהו או משהו יכול לעזור לו?"

דוגמא לסיפור: ילד יצא לטייל ביער (או לאיזו משימה חשובה שהוטלה עליו...), כשלפתע נתקל בנחל החוסם את דרכו. היה עליו לעבור את הנחל כדי להגיע ליעדו. לא היה ברשותו כלי שייט והוא לא ידע לשחות...

דוגמאות נוספות לשאלות:

- האם יש כמה דרכים להגיע אל המטרה?
- מה היית מציעה לו לבדוק/לברר לפני שהוא מגיע לפיתרון?
- מה הכלים או המשאבים שעומדים או שלא עומדים לרשותו?
- בסוף התהליך, יש לערוך הקבלה לחייה שלה:
- מה המטרות/היעדים שלך?
- מה המשאבים שעומדים לרשותך היום בחיך?
- כיצד את יכולה לנצל את המשאבים העומדים לרשותך בצורה הטובה ביותר?

הפעלה

1. הצעה לפעולה: להפנות את התלמידה אל מורה בבית הספר, במקצוע שבו היא מתקשה. על התלמידה ליזום שיחה עם המורה, ליידע אותה שהיא חלק ממרכז הלמידה/הפרויקט ולבקש את תמיכתה.
2. הצעה לפעולה: להנחות את התלמידה ליזום שיחה עם המורה, לברר ביחד את נקודות החוזק והחולשה שלה במקצוע מסוים ולחשוב על דרכים בהן יכול המורה לעזור.
3. הצעה לפעולה: להנחות את התלמידה ליזום רישום ללימודים במרכז הלמידה (לברר מהן הקבוצות המתאימות לה, ולשוחח עם המורה) ולהגיע אליהן בקביעות.

טבלת עדויות: ניצול משאבים מקדמים

שלב 5	שלב 4	שלב 3	שלב 2	שלב 1
חברתי	חברתי	חברתי	חברתי	חברתי
התלמיד יוזם פעילויות חברתיות, מקדם פעילות חברתית והתנדבותית במתנ"ס השכונתי. פעיל דוחף ומארגן עבור בני כיתתו הפעלות הממומנות ע"י גורמים חיצוניים (תורמים, עירייה, וכו...)	התלמיד פונה לאנשי צוות בבית הספר ומבקש קיום של פעילויות חברתיות והעשרה נוספים. הוא אף מציע את עזרתו בהכנה וארגון.	התלמיד מגיע לפעילויות חברתיות עם חברים או לבד. משתף פעולה, ויוזם מדי פעם מפגשים בביתו.	התלמיד מביע רצון להשתנות ולהיפתח חברתית. הוא מגיע לפעילויות אך רק בליווי תלמיד אחר. הוא נוכח במפגשים, אך לא משתתף.	תלמיד מתבודד. מגלה קושי בתקשורת בינאישית. מסרב לקבל עזרה מחברים ומבעלי תפקיד.
לימודי	לימודי	לימודי	לימודי	לימודי
התלמיד יוזם, בנוסף על קבוצות הלמידה, גם פתיחת קבוצות של "לימוד עמיתים" בהם מלמדים תלמידים חזקים את חבריהם החלשים במקצוע מסוים.. בתוכנית שאותה יזם, מתקיים ניצול כישרונותיו של כל תלמיד ותלמיד, לטובת כלל השכבה.	התלמיד מקדם עצמו ע"י פנייה לאנשי הצוות בבית הספר ובמרכז הלמידה.. הוא אוסף תלמידים עמיתים, בכדי שיפתחו קבוצות למידה נוספות.	התלמיד מגיע לשיעורים. מביא ציוד כנדרש. כאשר נקבע שיעור נוסף, הוא מגיע ומשתף פעולה. לעיתים אף מנסה לברר מתי יוכל להשתלב בקבוצות לימוד נוספות, ולקבל תגבור לימודי במקצועות מסוימים, אשר גם בהם עליו להתחזק.	התלמיד מגיע לבית הספר/למרכז הלמידה, אך ללא ציוד בסיסי. אינו מוכן ללמוד על חשבון זמנו הפנוי.	התלמיד לא מגיע לבית הספר/למרכז הלמידה באופן סדיר. מתחצף ומתייחס באדישות למסגרת ולמשימות, למרות שהמסגרת מרעיפה עליו הזדמנויות להשתלבות.

2.ד2 יחס לפעילויות רשות

הגדרה

המידה שבה הילד משתתף בסדנאות, סיורים, פעולות התנדבות וכו'.

מקרה מדגים

תלמידי המשתתפת בחוג מטעם האוניברסיטה, אשר הוגדר ע"י הצוות כרשות. למרות שחשיבותו הובהרה, התלמידה לא הגיע לרוב המפגשים וכאשר נכחה, נהגה הפריע.

הכלה

- איך הולך עם החוג מטעם האוניברסיטה?
- מה אתם עושים שם?
- האם זה מעניין אותך?
- האם את חושבת שזה חשוב?
- האם זה מסתדר לך עם שאר המשימות שלך?
- באיזה תדירות הגעת למפגשים ולמה?

הובלה

- האם לעובדה שזה רשות יש השפעה על החלטה שלך?
- אם כן איך זה משפיע?
- האם יש פעילויות רשות שאת כן משתתפת בהן באופן עקבי?
- אם כן מה הם ולמה?
- מה לדעתך המטרה של פעילויות רשות? מדוע הן מוגדרות כרשות?
- לדעתך למי מיועדות פעילויות רשות? מדוע?

הפעלה

- הצעה לפעולה: לספר על מקרה הדין בפעילות רשות חשובה שניתנה לתלמיד כלשהו, ושהתגמול האישי עליה ברור ולטווח הקרוב. אח"כ לשאול את השאלות:
- מה המטרה של פעילות זו? למי היא מיועדת?
 - מה לדעתך מרוויח תלמיד המשתתף בפעילות מעין זו?
 - מה הוא מפסיד, אם בכלל?
 - איך את היית מתייחסת לפעילות זו?

- מדוע?
- מה תרווחי במידה ותשתתפי בפעילות זו? ולהפך?
- מה הם הגורמים המונעים ממך להשתתף בפעילות מסוג זה?
- כיצד את תעקפי את הגורמים הנ"ל על מנת להשתתף בפעילות זו?
- מהם השיקולים שתשקלי במידה ויציעו לך /תינתן לך הזדמנות להשתתף בפעילות רשות מסוג זה?

טבלת עדויות: יחס לפעילויות רשות

5	4	3	2	1
זירה חברתית	זירה חברתית	זירה חברתית	זירה חברתית	זירה חברתית
התלמיד יוזם פעילויות רשות, ואף סוחר אחריו את חבריו. הוא פעיל, דוחף ומארגן, הוא נוטל על עצמו אחריות ללא היסוס, ועומד בה.	התלמיד נוכח ברוב פעילויות הרשות, ואף פונה בבקשה לקיום פעילויות רשות נוספות.	התלמיד מגיע לפעילויות רשות, ומשתתף בהם פעולה, אך הוא מגיע רק אם חברו הקרוב מלווה אותו.	התלמיד נוכח רק לאחר שנערכו לו שיחות מוטיבציה. כשנוכח, אינו משתתף פעולה.	התלמיד נוכח לעיתים רחוקות בפעילויות רשות, וכשהוא נמצא, בדרך כלל מתלונן ומפריע.
זירה לימודית	זירה לימודית	זירה לימודית	זירה לימודית	זירה לימודית
התלמיד יוזם הקמה של קבוצות למידה וקיום שיעורים נוספים, לו ולחבריו, בכל התחומים בהם הוא מזהה כי יש צורך בתגבור. הוא נוטל אחריות על ארגון השיעורים, הודעות, תיאומים וכו'.	התלמיד נוכח בכל שיעורי הרשות. כאשר מאתר צורך, מבקש שיעורים נוספים ע"י פנייה לאנשי צוות.	התלמיד מגיע לשיעורים. כאשר נקבע שיעור נוסף, הוא מגיע ומשתתף פעולה.	התלמיד מגיע לבית הספר/למרכז הלמידה, רק לאחר שקוימו עמו שיחות הוא מגיע ללא ציוד בסיסי, ואינו משתתף פעולה.	כאשר שיעור מוגדר "רשות", התלמיד לא מופיע לבית הספר/למרכז הלמידה. בפעמים המעטות שהיה נוכח, הוא התחפף או התייחס באדישות למסגרת ולמשימות.

3.2 ד.3 אקטיביות מול אתגרים

הגדרה

האופן שבו הילד מגיב לאתגר (משימה שיש בה קושי) – מסתער על המשימה או נתפס לשיתוק.

מקרה מדגים

הילד, תלמיד בכיתה י"א, נמצא בתהליך האימון מזה כחודש, מעדויות המורים הוא תלמיד בעל יכולת טובה, משתתף בשיעור ועונה לעניין, אלא שבמבחנים מוציא ציונים נמוכים, ובדרך כלל אינו מכין שיעורי בית. במסגרת פגישות הליווי סיפר הילד, כי התחביב האהוב עליו הוא כדורסל. לפני שבוע ניגש למאמן נבחרת הכדורסל היוקרתי, וביקש ממנו להתקבל לנבחרת. בתגובה לבקשתו, המאמן אמר כי כשבועיים מאותו יום יתקיים המשחק הראשון למה עונה של הנבחרת, בהזדמנות זו ישתף אותו במשחק כשחקן פעיל ויבחן את יכולותיו. עוד הוסיף המאמן, כי הוא מצפה ממנו לקלוע לא פחות מ 10 נקודות. התלמיד מספר כי חשב להתאמן ולהכין את עצמו למשחק, אבל הוא לא מצליח להביא את עצמו לידי כך. והוא בטוח כי יכשל.

הכלה

- מה גרם לך להחליט כי אתה רוצה להתקבל לנבחרת?
- מה הרגשת לפני שפנית למאמן?
- מה קיווית שהמאמן יאמר לך?
- האם תקוותך זו התממשה?
- מה הרגשת בזמן השיחה עם המאמן?
- מה חשבת בזמן השיחה עם המאמן?
- מה החלטת לעשות לאחר השיחה עמו?
- האם בנית לעצמך תוכנית אימונים לקראת המשחק, או שחשבת להתאמן כרעיון כללי?
- מה קרה בשבוע האחרון?"
- האם הגעת למגרש, ופשוט לא הצלחת להתאמן, או שרעיון האימונים נשאר בגדר רעיון או תוכנית שצריך לממש, ונשארת בבית?
- מה אתה מרגיש היום, שבוע לאחר השיחה עם המאמן?
- האם אתה עדיין רוצה להתקבל לנבחרת?
- מה אתה מדמיין שיקרה לאחר שתתקבל לנבחרת?

הובלה

- האם יש עוד תחומים בחיים שלך, בהם יש לך איזה שהוא אתגר או מטרה, שאינם מגעים לידי מימוש? ספר על כך.
- האם חשוב לממש אתגרים שהצבנו לעצמנו? מדוע?
- האם לדעתך, די בהצבת אתגרים כדי להצליח לממשם, או שיש עוד כמה שלבים בדרך למימוש? מהם?
- כשאתה חושב על כל המקרים עליהם סיפרת, האם לדעתך יש גורם משותף המחבר ביניהם? מהו?
- מה לדעתך עליך לעשות בכדי שהאתגרים שאתה מציב לעצמך ימומשו? ממה חשוב להמנע?
- האם בניית תוכנית פעולה מפורטת יכולה להפיג חששות בדרך למימוש האתגרים? באיזה אופן?

הפעלה

1. בניית תוכנית אימונים לשבוע הקרוב, ותיעוד של המחשבות והרגשות העולים בתלמיד, במשך תהליך האימון.
 2. הטלת משימה: התלמיד יחשוב על אתגר חדש אותו היה מעוניין לממש, ויכתוב תוכנית פעולה מפורטת באופן עצמאי, המנחה יעקוב אחר שלבי הביצוע, וייתן משוב לתלמיד.
 3. הטלת משימה: לבקש מן התלמיד לחשוב על דוגמא לאתגר בחייו מולו הוא כן אקטיבי, ולבקש ממנו במשך שבוע, להפסיק כל פעולה אקטיבית ביחס לאתגר זה.
- לאחר כשבוע של פסיביות, לערוך עם התלמיד דיון על מה שקרה במהלך השבוע בכל הנוגע למימוש האתגר, כיצד הרגיש במצב של פסיביות כזו, ואילו תובנות חדשות קנה במהלך הניסוי הזה?

טבלת עדויות: אקטיביות מול אתגרים

שלב 5	שלב 4	שלב 3	שלב 2	שלב 1
זירה לימודית	זירה לימודית	זירה לימודית	זירה לימודית	זירה לימודית
<p>התלמידה משתתפת בפרויקט מצוינות באוניברסיטת ת"א, ויוזמת פרויקט "תלמידים למען תלמידים" במסגרתו ילוו בשנה הבאה, תלמידי כיתות י"ב, את תלמידי כיתות י"א בהתלבטויות, ובאפשרויות השונות, העומדות בפניהם, בשירות הצבאי העתידי.</p>	<p>התלמידה השתפרה בלימודים והגיעה לרמה של מצוינות, היא מתכתבת תדיר עם צה"ל בנוגע לעתודה, ומתייעצת עם המחנכת והמנחה, באשר לדרכים נוספות בהן כדאי לה ללכת, בכדי לשפר את סיכוייה להתקבל לעתודה.</p>	<p>התלמידה מגיעה בזמן לכל השיעורים, משתתפת ומכינה שיעורים, מתכוננת למבחנים, ובציוניה נראה שיפור.</p>	<p>התלמידה הופיעה לצו הראשון, מגיעה לשיעורים, עדיין אינה פועלת לשיפור ציוניה</p>	<p>התלמידה בכיתה יא מעוניינת להתקבל לעתודה, אולם אינה עושה דבר לשם כך, אינה מנסה לשפר את הישגיה בלימודים, נעדרת מן השיעורים, ויום לפני הזימון לצו הראשון שוקלת לא להופיע.</p>
זירה חברתית	זירה חברתית	זירה חברתית	זירה חברתית	זירה חברתית
<p>התלמידה יוזמת פעילויות העשרה חברתיות בתוך בית הספר, היא מארגנת מסיבות לכל השכבה, מאוד מקובלת ומוכרת ע"י כל התלמידים בשכבה.</p>	<p>התלמידה משתתפת בכל הפעילויות החברתיות, נראית מתחברת עם ילדים מכיתות אחרות.</p>	<p>התלמידה התחברה עם קבוצת תלמידים בני כיתה, היא מבלה בחברתם את ההפסקות, יוזמת עם חלק מהם מפגשים אחה"צ, ונענית להזמנה לפעילויות חברתיות.</p>	<p>התלמידה מגיעה בקביעות לבית הספר, אולם עדיין לא מתקרבת לילדים בשכבה, הן בהפסקות, והן בפעילויות אחה"צ.</p>	<p>התלמידה, בכיתה י"א, הגיעה לבית הספר השנה, מספרת כי היא רוצה להיטמע בחברה, אולם אינה מגיעה באופן קבוע לבית הספר, בהפסקות, מתבודדת ולא משתתפת בפעילויות חברתיות אחה"צ.</p>